

Jaan lasi päikesel piduliste peale paista

Kes ei ihkaks jaanipäeva hommikul peost rammestununa päikesetõusu imetleda? Paraku on see unistus, millele on Eestimaal antud haruharva täituda. Tänavu tuli üksnes ärkvel püsida ja kaunis paik välja valida. Enne jaanipäeva tilkus taevas peaaegu iga jumala päev, vähemalt Kagu-Eestis. Ametliku kevade lõpu- ning suve alguspäevadel sadas kõva vihma, Nõos lisaks sellises koguses rahet, mis ei sulanud põõsaste alt isegi nelja tunni jooksul. Maksumaksjad nurisesid nagu ikka. «Kas siis sellist juunit me tahtsimegi?!»

Ja siis, just õigel ajal, tuli suvi tagasi. Jaaniöö ilma üle polnudki põhjust nuriseda: üle paljude aastate sai sõnajalaõit otsida kuivas metsas. Hooga ja piksega vihma tuli päeval lõuna pool õige paljudes kohtades, kuid pärast üheksat öhtul lakkas sadu kõikjal. Öö oli selge.

Pärast pühi tuli sünoptikuil hakata seletama, kuhu küll jäi Eestimaal jaaniööks ennustatud vihm.

Kõvasti sadas nii Norras kui ka Rootsis (päevaga kuni 40 mm), ka naabritel lätlastel tuli end liigutada märjal rohul. Sajufront sai pidama Läänemere keskel ning liikus edasi alles siis, kui meie siin kainenema hakkasime - jaanipäeva pärastlõunal. Põhja-Eesti jäi ka sel päeval kuivale.

Kuulsal telekineetikul Uri Gelleril on teooria, mille kohaselt on võimalik vihma esile või minema manada, kui miljonid üheskoos seda tungivalt soovivad. Tasuks veel kord proovida.

Külma- ja kuivavõitu

Kui meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis juunikuu ilmaandmed kokku löödi, selgus, et sademeid oli Eestis keskmiselt kasinavõitu - 44 mm tavalise 57 mm asemel. Vihma tuli palju vaid Tartu- ja Võrumaal (80 kuni 93 mm), kõige kuivem oli saartel ja rannikul (Ristnas 20, Tallinnas ja Sõrves 26 mm).

Hoopis märkimisväärssem on esimese suvekuu jahedus. Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks rehkendati 13,3°, mis on pikaajalisest keskmisest ehk normist üle kraadi madalam. Suvepealinnas oli kõige soojem (14,4°), märksa jahedam Pandivere mail.

Oleme juba hakanud soojaga liigagi harjuma: rekordiliselt palav juuni oli ju üpris hiljuti - 1999. aastal kuumutas Eesti keskmiseks 18,1; Tartus isegi 19,2.

Harjumatult külm oli tänavu kuu teine kümmepäevak - Tartus tervelt kolm kraadi jahedam tavalisest. Järjekordne näide, kui riskantne on meie maal korraldada vabaõhuetendusi.

Meenutagem aega kolm aastat tagasi, kui Senegali pillimehed pidid Tartu lauluväljakul elu eest trumme taguma, et sooja saada. Nüüd olid samas paigas külmaga kimpus egiptlased ning nuubialased. Ja Aida mees Radames oli lisaks poolpaljas!

Samal ajal kui Tartus oli hilisõhtuil 10-13 kraadi sooja ning lisaks puhus jahutav tuul, mõõdeti Kairos 37, öösiti aga 23 kuumapügalat. Muide, Egiptuse pealinnas pole veel kunagi

õhutemperatuur langenud alla nulli. Mõni ime, et vaaraosipelgate vastu mõjub kõige paremini pakane!

Tartus on viimase poole sajandi jooksul juuni teine dekaad vaid viiel aastal tänavusest jahedam olnud, viimati 1982. aastal. Mitmes paigas esines kuu keskel öökülma. Sellised kevadilmad kestsid 15. juunist kuni jaanilaupäevani.

Pilves ilm mõjus rusuvalt. Ilmselt päikesepaiste puudusest puudutatud pätid purustasid Haapsalus päikesekella. Asjatult.

Päikest ja tormi

Loodetavasti on suve teisel poolel nii sooja kui valgust rohkem. Pealegi oli päikest näha peaaegu normi jagu, usutagu või mitte. Ultraviolettkiirguse indeks, mis iseloomustab kere pruunistumise (või kõrbemise) võimalusi, oli kümme konnal päeval üle 6 (6,5 mõõdeti Tõraveres 20. kuupäeval).

Juunikuu paistis silma ka tormide poolest, ja seda kogu maakeral.

Jaanilaupäeval kiskus Hamburgi lähedal tornaado 30 puud juurtega üles ning purustas kümnekond maja. See nähtus oli seotud nn külma frondiga. Mõne minuti jooksul langes õhusoojus 28 kraadilt 18 kraadile, marutuule kiiruseks mõõdeti 40 m/s!

3. juunil sadas Moskvast veidi lund, Nebraska osariigis aga tekitasid võrkpallisuurused raheterad katustesse tohutuid auke. Bill püüdis uputada Missis(S)ippi. Esimene oli troopiline torm, teine aga USA osariik, kuhu too Bill kallas päevaga 116 mm vihmavett.

Maa atmosfääris möllasid paljudel päevadel magnetitormid, põhjustades tugevaid häireid raadiosides. Kui valgeid öid ei oleks, näinuks me arvatavasti põhjataevas kirevaid virmalisi.

100 aasta eest

1903. aasta jaanikuu oli Tartus tänavusest soojem (16,9°C) ning märjem (103 mm). Jaanipäeva paiku oli kuiv ning soe.

Postimehe kirjasatjailt:

- Jõu-ilmast. Aberg võttis tänavu Pariisi üleilmalistest jõumeeste meister-võistlustest osa ja oleks vist lõpuotsuslikult kas esimese või teise võidu ära toonud, kui ta mitte valusate koeranaelte tõttu, mis talle kaela päale ajasivad, võistlusi mitte pooleli pidanud jätma.
- Rooma paavst on suremas. Nüüd on tal ka kops halvaks läinud. Selle juures vaevab vanameest ka kõhuvalu.
- Viljaikalduse pärast on Koreas keisri jubileum edasi lükatud.

50 aasta eest

1953. aasta juuni oli Tartus soe (17,2°C) ning parajalt vihmane (53 mm). Jaanipäev oli palav ja kuiv.

Edasi korrespondendid raporteerisid.

- Kreekas hävitas rahe vilja põldudel, vesi viis kaasa koristatud vilja.
- Inglismaal oli üleujutus. Edasis ilmus vastav luuletus: «Ärevus postkaste tabas kui löök / London hirmunult hingab. / Pea lihtsalt kaotad - on üleöö / majad katuseist ilma! / Võõrast muret mõistame meiegi, / see südameid kurvaks sunnib / kui lained merre kannavad / inglise tööliste onnid.» (Igor Dmitrijev)

Ilmateadlane Ain Kallis kirjutab ilmast iga kuu teisel nädalal